

5.ÜNİTE

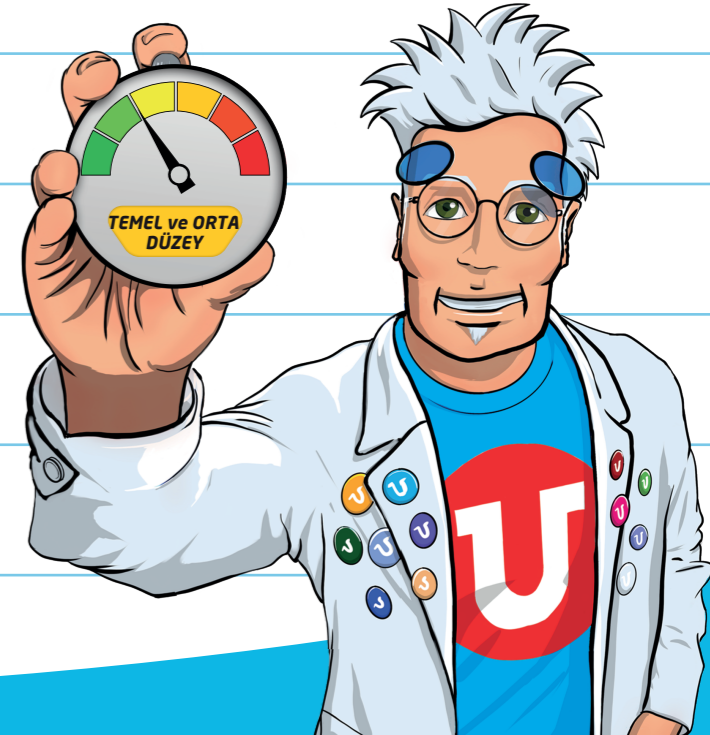
U

TYT Temel ve Orta Düzey Türkçe Soru Bankası

Sözcük Kökü

ABONE
OL

Hilal Evran

SÖZCÜK KÖKÜ

KÖK NEDİR ?

İSİM KÖKÜ

FiİL KÖKÜ

SESTEŞ KÖK

ORTAK KÖK

YANSIMA KÖK

KÖK NEDİR ?

- Bir sözcüğün (bütün çekim ekleri ve yapım ekleri çıkarıldıktan sonra) anlamlı en küçük birimine kök denir.
- Bir sözcüğün kökünü bulmak demek o sözcüğü hecelerine ayırmak demek değildir.

Örnek:

- "kasaba" kelimesinin kökü — kasaba
- "görgüszlük" — gör-gü-süz-lük → Kök: gör(mek)
- "Telefon" sözcüğünün kökü "tel" değildir; çünkü "tel" ile "telefon" arasında anlamsal herhangi bir bağ bulunmamaktadır.

TÜRKÇEDE 5 ÇEŞİT KÖK BULUNMAKTADIR

İSİM KÖKÜ

- Mastar eki olan “-mak/-mek” ekini alamayan köklerdir.
- Türkçedeki köklerin büyük bir çoğunluğu bu türdendir.

Örnek:

- ücretsiz – sözcüğün kökü “ücret” şeklindedir. ücret+mek olmadığı için “ücret” isim köküdür.
- sınıflar – sözcüğünün kökü “sınıf” şeklindedir. sınıf+mak olmadığı için “sınıf” isim köküdür.

Fiil Kökü

→ Mastar eki olan "-mak/mek" ekini alabilen köklerdir.

Örnek:

→ yağmur — sözcüğün kökü "yağ-"

→ yağ + mak— mastar ekini alabildiğine göre fiil köküdür.

SESTEŞ KÖK

→ Sesteş kökte verilen sözcükler arasında sesteşlik gereği herhangi bir anlam ilişkisinin bulunmaması temel şarttır.

Örnek:

I. Bence buradan hemen kaç.

II. Kaç lira daha ödeyeceksin?

→ "kaç" sözcüğü I numaralı cümlede eylem anlamıyla kullanılmıştır. (Birinden ya da bir yerden uzaklaşmak anlamında)

→ "kaç" sözcüğü. II numaralı cümlede miktar belirlemek için kullanılan soru sözcüğü olarak kullanılmıştır.

→ O hâlde I numaralı cümlede kaç sözcüğü fil kökü; II numaralı cümlede ise isim köküdür.

ORTAK KÖK

→ Aralarında anlam ilişkisi bulunan ve hem isim kökü hem de fil kökü olarak kullanılması mümkün olan sözcükler ortak kök olarak kabul edilir.

Örnek:

I. Aramızdaki en sağlam duygu güvendi.

II. Bu işte de bize güvendi.

→ I numaralı cümlede "güven" sözcüğü duygunun adı olarak kullanıldı. O hâlde isim köküdür.

→ II numaralı cümlede "güven" sözcüğü eylemin adı olarak kullanıldı. O hâlde fil köküdür.

→ Görüldüğü üzere isim kökü ve fil kökü olarak kullanılması mümkün ve aralarında da belirgin bir anlam ilişkisi mevcuttur.

YANSIMA KÖK

→ Yansima sözcüklerden (pat, çat, küt, şır, hor, hız, zır, pır, fıs, tıs vs...) oluşan köklerdir.

Örnek:

→ par-lı-yor

→ zır-la-mış

→ hor-la-dı

Örnek:

Teknoloji ile bütünleşmiş bilimin yeryüzündeki yaşama giderek

I

egemenlik kurduğu bir çağdayız. Çağdaş yaşamı, onu birçok

II

yönden etkileyen teknoloji ve bilimi anlamadan anlayamayız.

III

Teknoloji-bilim odağında gelişen insan yaşamı, yine de sorun-

IV

larından, sıkıntılarında arınmış değil.

V

Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangilerinin kökü addır?

A) Yalnız I

B) I ve II

C) II ve III

D) III ve IV

E) IV ve V

Örnek:

Yaşamın ve yaşadıklarımızın tanıklıklarını içeren yazı türlerinin

I

başında gezi yazıları gelmektedir. İzlenim, gözlem birliğine

II

III

dayalı bir yanı olan bu tür yazıların günümüzde daha da zengin

IV

söyleyiş özellikleri taşıdığını gözlüyoruz.

V

Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangisinin kökü eylem değildir?

A) I

B) II

C) III

D) IV

E) V

Örnek:

Ortak kök (ikili kök), aralarında anlam ilgisi bulunan, hem ad hem de fiil olarak kullanılabilen köktür.

Buna göre aşağıdakilerin hangisinde verilen cümlelerde ortak kök yoktur?

- A) Yemek yerken üstüme yağ damladı.
Sabaha kadar hiç aralıksız yağmur yağdı.
- B) Marketten bulursan aynı rengi al, boya.
Kuafördeki boya ile aynı ton değil bu.
- C) Akşamdan dolaba koymalıydın, ekşir tabii.
Bebekken ekşi yediğinde suratı çok komik olurdu.
- D) Ahırın tamamı yarış atlarıyla dolu.
İngiliz atlarıyla Arap atları yarıştı.
- E) Dolaptan eski olan bütün kıyafetlerini attı.
Bütün gün aynı ayakkabıyı giyersen böyle eskir.

Örnek:

Bazı kökler sesteş oldukları için hem isim hem de fiil olarak kullanılabilir. Ancak bu köklerin iki anlamı arasında uzaktan yakından bir ilgi olmaması gerekir.

Buna göre aşağıdakilerin hangisinde sesteş kök vardır?

- A) Bilim insanlarına göre kahkaha, baş ağrısına iyi geliyor-muş.
- B) Yaylalar bu bahar ağzına kadar çiçekle dolmuştu.
- C) Çoban bırak koyunlarını, kavalıyla uçan kuşları bile büyüledi.
- D) Çocukluğumda bu çiftlikte yıldız kaymalarını izlerdik.
- E) Çiçekler aşırı güneş ışığını sevmedikleri için perde kapat-tım.

Örnek:

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisinin kökü, sözcük türü bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Kürkü orak vaktinde, orağı kürk vaktinde
- B) Mermer iyi taştan, iyilik iki baştan
- C) İnsan konuşa konuşa, hayvan koklaşa koklaşa
- D) İnsan doğduğu yerde değil, doyduğu yerde
- E) Rüzgârlı havanın kuytususu, yağmurlu havanın uykusu

Örnek:

- I. Yaylada yazın oyunlar oynar, güzel bir tatil geçirirdim.
- II. Babam aile dostumuzu aradı, akşam oturmaya davet etti.
- III. Yaşlı adam görüşmek için ofise geldi, sizi sordu.
- IV. Eleştirmek çok kolay, sanat yapmak çok güçtür.
- V. Araba hızını alamamış, ilerideki kanala uçmuş.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde altı çizili sözcüğün kökü, sesteş kök değildir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) III ve IV E) IV ve V